

עין יצחק

שיעורו השבועי של מרן הראשון לציון
הרב יצחק יוסף שליט"א
בנושאים אקטואליים בתוכנית "קבלת שבת"

האם אישה יכולה להיות סנדקאית

ושאר פרטים בדיני הסנדק והברית
ובגם ינואר בסיעתא דשמיא:

האם אשה יכול לשמש כסנדקאית. מי קודם בקריאת התורה, הסנדק או המוהל. האם כדאי לבטל תורה בשביל לשמש כסנדק. האם יש להניח תפילין בעת המילה. עמידה בעת המילה.

שאלה: האם יש מניעה מצד ההלכה לאשה לשמש כ'סנדקאית', וימולו את הילד על ברכיה. או שדבר כזה הוא פירצה חדשה, ואין לאפשר דבר כזה?

תשובה: הנה כבר דיבר בזה בספר תשב"ץ קטן למהר"ם בר ברוך (סימן טצו) וז"ל: אינו נראה לי כלל מנהג כשר, שנוהגין ברוב מקומות שהאשה יושבת בבית הכנסת עם האנשים, ומלין התינוק בחיקה, ואפילו אם בעלה מוהל, או אביה או בנה, דלא אורחא ליכנס אשה מקושטת בין האנשים ובפני השכינה, וכי האי גוונא פרכינן בפ' האיש מקדש (דף נב), אשה בעזרה מנין, פן יתגרו בה פרחי כהונה (עי' נזיר מה), ועוד, דאפילו בעיקר מילה לא נצטווית למול אפילו בנה, דכתיב, אשר צוה אותנו, אותו ולא אותה (קידושין ט). וא"כ למה לי כולי האי שימולו לתוך חיקה, ולחטוף מאנשים המצוה, ומי שיש בידו למחות ימחה, והמחמיר תבא עליו ברכה ושלום. עכ"ל. וכ"ג ג"כ בספר מהרי"ל (דף סו ע"ב). והובא ההלכה ברמ"א (י"ד סי' רסה סי"א). וע"ע בשו"ת שלמת חיים להגר"ח זוננפלד (י"ד סי' ראה"ע סי' כג במהדורת תשס"ז) וראה עוד מה שכתב הגאון בעל משיבת נפש (לרבי יחנן לוריא), שרע היה בעיניו מה שנתנו לאשה להיות סנדקאית, ובעלה מוהל, וכתב 'ואנכי השפל, שאיני ראוי להוכיח, לא מחיתי, אמנם הודעתי שאין דעתי מסכמת'. ושגם אין לאשה שייכות במצות מילה, ויש מ"ד שאשה פסולה למול (רב בע"ז כו), אמנם קיימא לן שמוותרת למול. (ש"ע י"ד סי' רסד סי"א). אבל לכתחילה אין לתת לאשה למול. כמ"ש הרמ"א שלא לתת לאשה למול. ומבואר ברי"ף בשבת (ס"פ יט) שאם יש איש על האיש למול ולא לתת לאשה למול. שאין לנשים שייכות במצות המילה שאינן חייבות בה.

הוא בפסיקתא, הובא בילקוט (תהלים סימן תשג). ובביאורי הגר"א (סימן רסה אות מד). ולכן כתב בהגהות מיימוניות (פרק ג דמילה), שנוהגים להדר אחר מצוה זו להיות סנדק לתפוס התינוק, והביאו הרמ"א (סימן רסה סעיף יא).
ובדרשות מהרי"ל כתב, שמהרי"ל כשנעשה סנדק היה טובל בו ביום, שהוא כאילו מקטיר קטורת. ויפה כח הסנדק מכה המוהל להקדימו לקריאת התורה. והוסיף הגר"א שם, שהוא דומה למקריב קרבן, וכמו שאמרו בזה"ק (פרשת לך לך ע"ד): האי מאן דאקריב וכו'. ומרן החיד"א בפתח עינים (יומא סו) הביא מה שכתב בליקוטי רבינו בצלאל אשכנזי בשם תוס' כת"י, שמצוה זו דומה לקטורת, שבשעה שמל אברהם את עצמו ואת ילידי ביתו, ירד לשם הקדוש ברוך הוא, אמרו לו מלאכי השרת, מה לך לפנות לגבעת הערלות, אמר להם חביבים עלי כקטורת הסמים וכו', ועיין במאור ישראל ח"ב עמ' קעו שכתב, שאם הזמינוהו להיות סנדק, נכון להפסיק מלימודו לשעה קלה לקיים מצוה זו, שמעלתה גדולה. ות"ח שהזמינוהו לסנדק מחוץ לעיר, טוב שימסור שם שיעור בהלכה שיהיה גם זיכוי הרבים.
והטעם שקורין למחזיק התינוק בשם 'סנדק', הוא על פי מה שאמרו בזה"ק (פרשת פקודי דף רנה): בזמנא דאתגזר בר נש וכו' ההוא סטרא אחרא וכו' אתבר ולא יכיל לשלטאה ולקטרגא וכו' דאתעביד סניגוריה על ישראל. וזהו שקורין אותו סנדק, כי סנד"ק ר"ת סניגור נעשה דין קטיגור. (טעמי במנהגים אות תתקכב).

מלאכה לבעלי הברית ביום המילה

יש נוהגים שבעלי הברית, שהם אבי הנו, הסנדק והמוהל, לא עושים מלאכה ביום המילה. ויש סמך למנהגם זה, אף שאינו מן הדין. (שובע שמחות ח"ב עמוד נה).
ובספר מאמר מרדכי (סימן תסח) הביא סמך למנהג זה, ממה שכתב הר"ן (פסחים רפ"ד) שהטעם שלא עושים מלאכה בערב פסח הוא משום שהכל מקריבין קרבן ויום טוב שלהם הוא, ויום טוב אסור במלאכה. ולפ"ז כתב המאמר מרדכי דמה"ט נוהגים שלא לעשות מלאכה בעלי הברית, כיון שהם כאילו מקריבים קרבן כדאיתא בזה"ק, ממילא אסורים במלאכה כנ"ל. ולדעתו (של רבי מרדכי כרמי בעל מאמר מרדכי) אין לשנות ממה שנהגו בזה. וכ"כ בשו"ת נשמת כל חי (ח"א י"ד סי' סב). וכ"כ עוד בספרו רוח חיים (סי' רסה אות ט). וכ"כ בשו"ת פני לוי (קונטרס נוצר הברית אות יד). אמנם הפר"ח (סי' קלה) ס"ל להתיר בעשיית מלאכה. ועיין בשו"ת זרע אמת (האר"ח סי' עו) שכתב, דיו"ט של בעלי ברית מנהג בעלמא הוא. וראה בשו"ת יביע אומר ח"ו (סימן כג אות ב).

הנחת תפילין בעת המילה

יש נוהגים שאבי הנו או הסנדק מניחין תפילין בשעת המילה. ויש

וכן כתב גם הלבוש (סימן רסה סעיף יא), שאין לאשה להיות סנדקית לתינוק לאוחזו למוהלו במקום שאפשר לאיש, משום דהוי כפריצות. ומכל מקום היא עוזרת לבעלה ומביאה התינוק עד בית הכנסת ואז לוקחו האיש ממנה ונעשה סנדק לאוחזו, אבל אם ירצה האיש לעשות הכל בלא אשה הרשות בידו. עכ"ד.

מעלת הסנדק

עוד כתב הלבוש (שם), במעלת הסנדק, ושיפה כח הסנדק מכה המוהל להקדימו להעלותו לתורה. ושכל סנדק הוי כמקטיר קטורת. ע"ש. (וראה להלן דכ"ה במהרי"ל).

והנה מקור הענין של הסנדק נמצא בתרגום יונתן על הפסוק בבראשית (פרק ו) 'גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף', ותירגם יונתן בן עוזיאל: 'כד איתילידו גזרינון יוסף', נמצא שמבואר בתורה שהיה יוסף הסנדק. ובמדרש שוחר טוב אי', כל עצמותי תאמרנה וכו', ועל ברכי אני עושה סנדקים לילדים בשעת מילה ופריעה. ע"כ. וכן

תורת יקותיאל (סימן כג) כתב, שאף שהש"ך כתב שאין לחולצן, מ"מ לכתחלה אין להניחן. ושכן נהג הגה"ק משינאוה. ובשו"ת יביע אומר ח"ג (סימן ה אות ד-ה) כתב, שכן ראה אצל כמה גדולים, שלא הניחום לכתחלה במילה, ורק אם הם מונחים עליו אין לחולצן, וכמ"ש החיד"א במחז"ב (סי' כה סק"א), ועכ"פ מי שירצה להניחן יש לו ע"מ שיסמוך. ולכן אם רואה מי שמניח לא יגער בו שנוהג שלא כדין, אלא יש לו ע"מ לסמוך, ורק לכתחילה ינהג כפי איך שנהגו כל גדולי הדור וכנ"ל.

והנה בכף החיים (סימן כה ס"ק צו) כתב, שאם אירע המילה בראש חודש, לא יחזרו להניח תפילין לאחר מוסף, רק ילבשו הטלית לבד. אמנם אם יש לו בגד עליון חשוב, כמו פראק או גלימה אינו צריך להתעטף בטלית, וכפי שנהג מרן זצ"ל. אך סתם אדם יתעטף בטלית. ולענין הטלית, אם הוא טלית שלהם מברכים עליה להתעטף בציצית. ואם היא טלית שאולה, מתעטפים בה בלי ברכה. וטלית של בית כנסת מברכים עליה אפילו אם לובשה לצורך עראי, שהרי היא מיועדת לצורך הקהל, ואין בה דין טלית שאולה. וטוב לבדוק את הציציות אם לא נקרעו באופן המעכב לפי ההלכה. (שובע שמחות ב עמוד נז).

עמידה בעת המילה

לכתחלה הקהל צריכים לעמוד בעת המילה. שנאמר: ויעמוד העם בברית, וכן נוהגים, מלבד הסנדק שהוא יושב. אך אין זה חיוב מעיקר הדין. ולכן אם יש שם אנשים חילוניים היושבים בעת המילה, אין צריך להעיר להם לעמוד, אם יש חשש שהדבר יפגע בהם. (שם עמ' נח).

והמקור לדין זה הוא ממה שכתב בספר מעבר יבק, והובא בספר זכר דוד (פרק סח) שמה שעומדים בעת מצות מילה, (וכמו שנאמר ויעמוד כל העם בברית), הוא לכבוד השכינה הבאה להשפיע מאורה על כל העוסקים במצוה וכ"ה ברמ"א בהג"ה (סעיף א). ובערוה"ש (סעיף לד). וכן כתב בספר אור צדיקים, שחייב כל אדם לעמוד בשעת המילה עצמה, מפני כבודו של אליהו הנביא. ועיין למרן החיד"א בברכ"י סק"ב. וכתב הגר"א (סק"ה) שאין זה מעיקר הדין אלא חומרא בלבד. (ולכן א"צ להעיר ע"ז).

שקראו תגר על מנהג זה, שמראים זלזול באות ברית, ועל כן נכון יותר שלא להניח תפילין בשעת המילה, ושב ואל תעשה עדיף. וכן ראינו לכמה גאוני עולם (כמו רבי עזרא עטיה, חכם בן ציון, מרן ע"ה ושאר חכמי הדור) שלא היו מניחים תפילין בעת המילה. ומכל מקום הנוהגים להניח תפילין בעת המילה, אין לערער על מנהגם, שיש להם על מה שיסמוכו. אבל הנכון לעשות כפי איך שנהגו גדולי הדור, ולא לשנות.

ויסוד המנהג בשפתי כהן (סוף סימן רסה) בשם הגהות מנהגים, שאין לחלוץ התפילין עד אחר המילה, משום שהם אות וכן המילה. וכ"ה במגן אברהם, ובשלחן ערוך הגר"ז. ועיין בחסד לאלפים, ובעוד יוסף חי (פרשת חיי שרה) שיש סוד נשגב בזה. אמנם מרן החיד"א בספר מראית העין (ליקוטים ב) הביא דברי הרב יד נאמן, שהרעיש הרעשה גדולה על זה, שעל ידי זה אבי הבן או הסנדק מזלזל במילה כשיש לו תפילין וכדקי"ל דאין מניחין תפילין בשבת ויום טוב. ואף על פי שבכל יום יש ב' אותות, תפילין ומילה, יש לומר, דכיון דמילה מוצנעת שרי. אלא שהשיב ע"ז מרן החיד"א, דלא קשיא מידי, דבשבת ותפילין - שניהם הם בו עצמו, מה שאין כן במילה שבבנו. ומה שאנו מניחים תפילין כל יום, ויש ב' אותות, התפילין והמילה, כבר כתב הסמ"ג שבכל יום יש ב' עדים, ובשבת יש ב' עדים, השבת והמילה. ועוד יש לומר על פי מה שכתב בספר הרוקח (סימן ל) דאות מילה לא מיקרי אות, דבעינן אות ביציאת מצרים כשבת ותפילין. נמצא שגם לדבריו אין איסור להניח תפילין בעת המילה. וכן כתב מוהר"י אלפיייה בספר שיח יצחק (דף כה) שנהגו בירושלים שהסנדק ואבי הבן מניחין תפילין לכבוד המילה, ואם עושים המילה מיד אחר שחרית, אז גם המוהל נשאר בתפילין. אמנם מצאנו חברים להרב יד נאמן הנ"ל, וכמ"ש בספר עטרת צבי, שצריך לחלוץ התפילין קודם המילה, ושכן נהג הגה"ק רבי שמעלקא מנש, והחווה מלובלין, והו"ד בספר כורת הברית (סי' רסה). והגאון ממונקאטש בספר אות חיים (סי' כה) כתב, ששמע מזקנו הרה"צ מדינוב, בעל בני יששכר, והדברי חיים מצאנז, שהיו עליהם תפילין בעת המילה. ובשו"ת

העלון להצלחת התורם היקר רחמים לוי (רמי לוי) ובני משפחתו
להנצחת העלון הבא לעילוי נשמת יקירך m0507497878@gmail.com

מהנעשה במוסדות "חזון צובדיה" יישוב אדם

מפעילות המוסדות:

כולל אברכים | כולל יום שישי | כולל בעלי בתים | מדרשיה לנוער | מדרשיה לבנות | ארגון בני הישיבות | ארגון הילדים בן מלך

גם ארצה יכול להיות חלק מפעילות המוסדות!

לתרומות: עמותת חזון צובדיה שע"י מרכז רוחני תורני תל ציון - בנק מזרחי טפחות סניף 591 מ"ח 105767

לקבלת העלון במייל ולכל הארה והערה:
m0507497878@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור בכל יום שישי בשעה 15:40
ברשת מורשת ובשידור חוזר בטלפון: 0799165000